

БАТЛАВ

БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ЯАМНЫ
ХҮРЭЭЛЭН БУЙ ОРЧИН, БАЙГАЛИЙН
НӨӨЦИЙН УДИРДЛАГЫН ГАЗРЫН ДАРГА

Ч.УРАНЧИМЭГ
.....

БАТЛАВ

ЗӨВШӨӨРЧ, ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮҮРЭГ ХҮЛЭЭСЭН:
“ЭРДЭНЭС ТАВАНТОЛГОЙ” ХК-ИЙН ОНЦГОЙ БҮРЭН ЭРХЭТ ТӨЛӨӨЛӨГЧ

Ж.ГАНБАТ
.....

**ӨМНӨГОВЬ АЙМГИЙН ЦОГТЦЭЦИЙ СУМАНД ХЭРЭГЖИХ
“ЗАГИЙН УСНЫ ХООЛОЙН ГҮНИЙ УСНЫ ОРДООС НҮҮРС
БАЯЖУУЛАХ ҮЙЛДВЭР ХҮРТЭЛ УС ТАТАХ ШУГАМ ХООЛОЙ”
ТӨСЛИЙН 2024 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН
ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН РЕГИСТРИЙН ДУГААР: 5435528

ХЯНАСАН:

БОАЖЯ-НЫ ХҮРЭЭЛЭН БУЙ ОРЧИН,
БАЙГАЛИЙН НӨӨЦИЙН УДИРДЛАГЫН ГАЗРЫН
ГАЗРЫН МЭРГЭЖИЛТЭН

П.ШИНЭЦЭЦЭГ

БОЛОВСРУУЛСАН:

“ЭРДЭНЭС ТАВАНТОЛГОЙ” ХК-ИЙН
САЛБАРЫН ХӨДӨЛМӨРИЙН АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ,
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ГАЗРЫН ДАРГА

Б.БАТСАЙХАН

ГАРЧИГ

1. ОРШИЛ	1
2. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА	1
2.1 Төслийн зорилго, хүчин чадал	1
3. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ ОРЧМЫН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА	3
3.1 Уур амьсгал	3
3.2 Геоморфологи	4
3.3 Ус зүй ба гидрогеологийн нөхцөл	4
3.4 Хөрс	5
3.5 Ургамлан бүрхэвч	5
3.6 Нийгэм, эдийн засаг	5
3.7 Төслийн талбайн байршил	6
4. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ	6
4.1 Эрсдэлийн үнэлгээг эрсдэлийн матриц	6
4.2 Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний гол зорилт, хамрах хүрээ	8
5. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	10
6. ОРЧНЫ ТОХИЖИЛТ, НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	12
7. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	13
8. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	13
9. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР	14
10. УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	16
11. НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	17
12. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ТӨСӨВ	18
13. ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН ШАЛГУУР	18

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт № 1. Барилгын ажлын туслан гүйцэтгэгч компаниудын мэдээлэл	3
Хүснэгт № 2. 2022 оны хүн амын тоо.....	5
Хүснэгт № 3. 2022 оны мал тоо.....	5
Хүснэгт № 4. Эрсдэлийн үнэлгээний матриц	6
Хүснэгт № 5. Магадлалын үнэлгээний шалгуур.....	7
Хүснэгт № 6. Үр дагаварын үнэлгээний шалгуур	7
Хүснэгт № 7. Байгаль орчны асуудал, нөлөөлөл, эрсдэлийн үнэлгээний хүснэгт	7
Хүснэгт № 8. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний хүснэгт	10
Хүснэгт № 9. Орчны тохижилт, нөхөн сэргээлтийн менежментийн төлөвлөгөөний хүснэгт.....	12
Хүснэгт № 10. Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөөний хүснэгт.....	13
Хүснэгт № 11. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний хүснэгт.....	13
Хүснэгт № 12. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн төлөвлөгөөний хүснэгт	14
Хүснэгт № 13. Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө ба зардалын хүснэгт	16
Хүснэгт № 14. БОМТ-ний хэрэгжилтийг тайлагнах хуваарийн хүснэгт	17
Хүснэгт № 15. Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний төсвийн хүснэгт.....	18

1. ОРШИЛ

Монгол Улсын Засгийн газраас 2018 оны 06 дугаар сарын 21-ний өдөр “Тавантолгойн нүүрсний ордын үйл ажиллагааг эрчимжүүлэх талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн бөгөөд энэ тогтоолын төслийг 2018 оны 06 дугаар сарын 28, 29-ний өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцээд 2018 оны 06 дугаар сарын 29-ний өдөр баталсан.

Уг тогтоолын хүрээнд Тавантолгойн нүүрсний ордын үйл ажиллагааг эрчимжүүлэх арга хэмжээтэй уялдуулан өмнийн говийн бүтээн байгуулалтад шаардагдах усан хангамжийн найдвартай эх үүсвэрийг хангах зорилгоор гадаргын болон гүний усыг байгаль, экологийн тэнцвэрийг алдагдуулахгүйгээр зохистой ашиглах боломжийг судлан холбогдох арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх зэрэг асуудлыг шийдвэрлэхээр тусгасан байна. Манай компани “Загийн усны хоолой”-н гүний усны ордоос “Эрдэнэс Тавантолгой” ХК-ийн нүүрсний уурхай хүртэл ус татах шугам хоолой төслийн Байгаль орчны нөлөөлөх байдлын нарийвчилсан үнэлгээг БОАЖЯ-ны 2022 оны 02-р сарын 28-ны өдрийн 13/1032 дугаар бүхий ерөнхий үнэлгээний дүгнэлтийг үндэслэн БОНХЯ-ны (хуучин нэрээр) 2014 оны 4 дүгээр сарын 10-ны өдрийн А-117 тоот тушаалаар батлагдсан “Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ хийх аргачлал”-ын дагуу боловсруулав.

БОННУ-ний ажлын хамрах хүрээ нь ус татах шугам хоолойн барилга байгууламж барих үеийн болон ашиглалтын үйл ажиллагааны үеийн байгаль орчин, нийгэм, эдийн засаг, хүний эрүүл мэндэд үзүүлэх гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөллийг тогтоон үнэлсэн бөгөөд сөрөг нөлөөллүүдээс урьдчилан сэргийлэх, зайлсхийх, улмаар хамгийн бага түвшинд хүртэл бууруулах, арилгахад чиглэсэн арга хэмжээний зөвлөмж, арга зүйг Монгол улсын стандарт, норм нормативд заасан шаардлагын дагуу тусгаж өгөв.

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2019 оны 10-р сарын 29-ний өдрийн А/618 тоот тушаал болон бусад Монгол улсын хууль, журам, тогтоолын шаардлагад нийцүүлсэн бөгөөд компанийн 2021-2025 оны стратеги төлөвлөгөөнд байгаль орчны тулгамдсан асуудлуудыг шийдвэрлэхэд нэн тэргүүнд хэрэгжүүлэх шаардлагатай ажлуудыг төлөвлөн тусгасан.

Компани ISO 14001:2016 байгаль орчны удирдлагын тогтолцоог нэвтрүүлснээр байгаль орчны асуудлуудыг албан ёсоор тодорхойлж тэдгээрийг шийдвэрлэх шат дараатай алхмуудыг бодлогын баримт бичигт тусгасан. Стандартын хүрээнд тоосжилт бууруулахад ашиглах усны хэмжээг бууруулах, үйлдвэрт ашиглах гадаргын ус болон газар доорх усны харьцааг нэмэгдүүлэх, биологийн задралд ордог бүтээгдэхүүний хэрэглээг нэмэгдүүлэх болон хог хаягдлын дахин боловсруулалтыг сайжруулах замаар байгальд хаях хог хаягдлын хэмжээг бууруулах, хүрээлэн буй орчинд учруулж байгаа сөрөг нөлөөллийг ялангуяа агаар бохирдуулагчийг хянах тогтолцоог олон улсын түвшинд хүргэх, олон талын хэлэлцүүлэгт үндэслэсэн хаалтын бодлогыг бий болгох, хүлэмжийн хийн ялгаралыг бууруулахад чиглэсэн арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлэх зэрэг гол асуудлуудыг байгаль орчны гол шалгууруудаар тодорхойлсон.

Тус төлөвлөгөө Тавантолгой орд газрын Үйлдвэр, технологийн паркийн “Нүүрс баяжуулах үйлдвэр”-ийн үйл ажиллагаанд ашиглагдах үйлдвэрлэлийн зориулалтай усыг хангах “Загийн усны хоолойн гүний усны ордоос ус татах шугам хоолой” төсөлд хамаарахын хувьд “Эрдэнэс Тавантолгой” ХК-ийн туслан гүйцэтгэгч компаниудад мөрдөгдөнө.

Эдгээр стандарт шаардлага, төлөвлөлт, хариуцлагын хүрээнд 2023 онд хэрэгжүүлэх ажлыг тус төлөвлөгөөнд тусгав.

2. ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

2.1 Төслийн зорилго, хүчин чадал

Монгол Улсын Засгийн газраас 2018 оны 06 дугаар сарын 21-ний өдөр “Тавантолгойн нүүрсний ордын үйл ажиллагааг эрчимжүүлэх талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн бөгөөд энэ тогтоолын төслийг 2018 оны 06 дугаар сарын 28, 29-ний өдрийн

нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцээд 2018 оны 06 дугаар сарын 29-ний өдөр баталсан.

Уг тогтоолын хүрээнд Тавантолгойн нүүрсний ордын үйл ажиллагааг эрчимжүүлэх арга хэмжээтэй уялдуулан өмнийн говийн бүтээн байгуулалтад шаардагдах усан хангамжийн найдвартай эх үүсвэрийг хангах зорилгоор гадаргын болон гүний усыг байгаль, экологийн тэнцвэрийг алдагдуулахгүйгээр зохистой ашиглах боломжийг судлан холбогдох арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх зэрэг асуудлыг шийдвэрлэхээр тусгасан байна.

“Эрдэнэс Тавантолгой” ХК-ийн 2021-2026 оны Бизнес төлөвлөгөөний хүрээнд өртөг зардал бууруулах, өрсөлдөх чадвар нэмэгдүүлэх, нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх томоохон зорилт дэвшүүлж байгаа бөгөөд дээрх тогтоол шийдвэрийн дагуу үндэсний их бүтээн байгуулалтын эхлэлийг бий болгож, цаашид сайн чанарын нүүрсний “Тавантолгой” брэнд бүтээгдэхүүн бий болгон олон улсын зах зээлд голлох байр суурь эзлэн аюулгүй, тогтвортой, нээлттэй, хариуцлагатай уул уурхай, үйлдвэрлэл, технологийн цогцолбор паркийг хөгжүүлэх, хувьцаа эзэмшигчдэд ногдол ашиг хүртээх, шинээр ажлын байр бий болгох, улс орны болон бүс нутгийн эдийн засгийн өсөлтөд бодитой хувь нэмэр оруулах гол зорилготой.

Стратегийн ач холбогдол бүхий Тавантолгойн нүүрсний бүлэг ордын ашиглалтын үр ашгийг дээшлүүлэх болон “Эрдэнэс Тавантолгой” ХК -ийн үйл ажиллагааг дэмжих зорилгоор Монгол Улсын Их Хурал, Засгийн газрын гаргасан шийдвэрийг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд коксжих чанар султай нүүрсийг сайн чанарын нүүрстэй хольж баяжуулах, чанарыг дундажлан экспортын шаардлага хангасан, орчин үеийн, дэвшилтэт техник, технологи бүхий “Нүүрс баяжуулах үйлдвэр”-ийг богино хугацаанд барьж байгуулах нөхцөлийг хангахад төслийн үндсэн зорилт оршино.

Нүүрс баяжуулах үйлдвэрийг жилд 30.0 сая тонн нүүрс баяжуулах хүчин чадалтай байхаар хоёр үе шаттай барьж байгуулахаар төлөвлөсөн. Нүүрс баяжуулах үйлдвэр нь ижил хүчин чадалтай, хоорондоо хамааралгүй ажиллах боломжтой тус бүр 10.0 сая.тонн хүчин чадалтай 3 модуль байх ба нэг модулийн үндсэн баяжуулах нь 5.0 сая.тонн хүчин чадалтай бие даасан 2 шугамтай байна.

Загийн усны хоолойн газрын доорхи усыг “Эрдэнэс Тавантолгой” ХК-ийн Нүүрс баяжуулах үйлдвэр хүртэлх ус хангамжийн систем нь дараах барилга байгууламжаас бүрдэнэ:

- Гүний худаг;
- Ус цуглуулах шугам;
- Ус цуглуулах усан сан;
- Өргөлтийн насос станц;
- Ус дамжуулах гол шугам;
- 2x1500 м³ усан сан;
- Цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, дэд станцууд;
- 2x1500 м³ усан сангаас Нүүрс баяжуулах үйлдвэр хүртэлх салбар шугамууд

Тавантолгойн коксжих нүүрсний ордыг түшиглэн барихаар төлөвлөж буй нүүрс баяжуулах үйлдвэрийн технологийн ус хангамжийн зориулалттай газрын доорх усны эх үүсвэрийг Загийн усны хоолойн (I, II дэд) хэсэгт илрүүлэн тогтоож, усны ашиглалтын нөөц баялгийг үйлдвэрлэлийн С зэргээр (63.65 л/с)-ээр тооцсон бөгөөд тус ус дамжуулах шугамаар 5,499.31 м³/хоног ус дамжуулахаар төлөвлөсөн. Тавантолгойн нүүрсний уурхайн ус хангамжийн систем нь нүүрс баяжуулах үйлдвэрийн технологийн шаардлагын улмаас 24 цаг тасралтгүй ажиллагаатай байна. Энэ байгууламж нь БНБД 40-02-16-д заасны дагуу ус хангамжийн I зэрэглэлд хамаарах учир 2 ажлын насостай байхад нөөц насос 1-ийг байрлуулах шаардлага тавигдаж байна. Иймд 1 нөөц насостой буюу нийт 3 насос суурилуулахаар техникийн ерөнхий шийдэл гаргав. Насосууд нь өөр дээрээ болон удирдлагын самбарт тусдаа давтамж хувиргагчаар тоногловол байвал цахилгаан эрчим хүчинд хэмнэлттэй байна.

Гүний худгуудын бүлэглэлт Загийн усны хоолойн I, II дэд хэсэгт байрлах нийт 14 ширхэг гүний худаг байгуулна. Гүний худгийн барилгын эргэн тойронд “Усны сан бүхий газар, усны эх үүсвэрийн онцгой болон энгийн хамгаалалтын, эрүүл ахуйн бүсийн

дэглэмийг мөрдөх журам”-д заасны дагуу энгийн болон онцгой хамгаалалтын бүс тогтоон заасан зайд хамгаалалтын хашаа төлөвлөнө. Хамгаалалтын төмөр хашаа нь гүний худгийн цооногийн координатаас 50 м-ийн зайд байна.

Өргөлтийн насос станцууд, шугам хоолойн хоорондын ажиллагааны гидравлик нөхцөлийг тогтвортой, найдвартай байлгах үүднээс насос станц бүрийн сорох талд усан сан төлөвлөнө. Усан сангийн хийц, материалыг хүйтэн бүсийн онцлог, технологийн шаардлагын үүднээс шийднэ. ӨНС-1-ийн өмнө 1x500м3 эзэлхүүнтэй, ӨНС-2-ын өмнө 1x500м3 эзэлхүүнтэй 12 м диаметр дугуй хэлбэртэй, өндөр нь 5.4 м газар доорх усан сан байрлана.

Ус нөөцлөх усан сан нь ус дамжуулах гол шугамын төгсгөлд системийн тасралтгүй найдвартай ажиллагааг хангах зориулалттайгаар байгуулагдана. Ус хангамжийн системийн ус дамжуулах хоолойд осол гарсан тохиолдолд үйлдвэрлэлийн технологийн шаардлагын дагуу технологийн усыг бууруулахгүйгээр хангана.

“Загийн усны хоолой”-н гүний худгуудаас усыг салбар шугам хоолойгоор цуглуулах усан санд нэгтгэн авч өргөлтийн насос станцуудын тусламжтайгаар далд шугам хоолойгоор шахаж уурхайн ойролцоо байрлах усан санд хүргэнэ. Уг усан сангаас уурхайн ус хэрэглээ болон кемп, захиргааны барилга, унд ахуйн усны хэрэглээгээ авах юм.

Нүүрс баяжуулах үйлдвэрийн Загийн усны хоолойн ус хангамжийн төслийн тус бүр 55 кВт хүчин чадалтай 2 өргөх насос станцыг тэжээх 2 ширхэг трансформаторын 35 кВ тал дээр SEL брэндийн SEL-311L шугамын гүйдлийн дифференциал хамгаалалтыг суурилуулна. Цогтцэций сумаас Манлай сум руу явсан 35кВ-ын ЦДАШ-наас огтолгоо хийж дэд өртөө байгуулахад 12 км урттай 35 кВ-ын цахилгаан дамжуулах агаарын шугам татахаар төлөвлөсөн байна. Тус төслийн 35 кВ-ын ЦДАШ-д ЗТБ.35-04.18а маркийн төмөр бетон хийцтэй тулгуурыг суурилуулахаар сонгожээ.

Төслийн шугам хоолой, барилга байгууламжийн угсралтын ажлыг 6 компани түншлэл хэлбэрээр гүйцэтгэнэ. Мэдээллийг доорх хүснэгтэд үзүүлэв.

Хүснэгт № 1. Барилгын ажлын туслан гүйцэтгэгч компаниудын мэдээлэл

Байгууллагын нэр	Үйл ажиллагааны чиглэл	Байгууллагын хаяг
Эс Энд ЭйТрэйд ХХК	Барилга угсралт	Улаанбаатар хот, Чингэлтэй, 1-р хороо, 8, 1 тоот
ЧММ ХХК	Барилга угсралт, засвар	Улаанбаатар хот, Хан-Уул, 3-р хороо, ажилчны, ЧММ ХХК-ийн байр
Набсан ХХК	Гадаад худалдаа, Барилга угсралт	Улаанбаатар хот, Чингэлтэй дүүрэг, ЧД, 4-р хороо дипломат 95-р байр 122-11 тоот
Тэргүүн Инвест ХХК	Гадаад худалдаа, Барилга угсралт	Улаанбаатар хот, Сонгинохайрхан дүүрэг, 29-р хороо, Москва хороолол, 121а байр, 701 тоот
Сан ХХК	Барилга, цахилгаан, сантехник угсралтын ажил	Улаанбаатар хот, ХУД, 3-р хороо, Үйлдвэрчний гудамж-90
Бридж Констракшн ХХК	Барилга угсралт	Монгол улс, Улаанбаатар хот, Баянзүрх дүүрэг, 14-р хороо, Энхтайваны өргөн чөлөө, Бридж Плаза

3. ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ ОРЧМЫН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

3.1 Уур амьсгал

Цогтцэций сумын уур амьсгал нь манай орны уур амьсгалын эх газарлаг шинж чанарыг бүрэн илэрхийлэх эрс тэс шинжтэй. Өөрөөр хэлбэл сэрүүн бүсийн эх газрын уур амьсгалын эрс тэс эх газарлаг шинж чанарыг илэрхийлсэн тодорхой ялгарсан жилийн дөрвөн улиралтай, өвөл нь хүйтэн, үнэмлэхүй бага температур нь -14.8⁰С хүрдэг,

үнэмлэхүй их температур нь 41.3°C хүрдэг байна. Хөрсний гадаргын дундаж температур нь ойролцоогоор 8.0°C .

Жилийн дундаж агаарын температур нь 0.9°C , хамгийн хүйтэн I сарын дундаж температур -14.6°C бол хамгийн дулаан сар болох VII сарын дундаж температур 23.1°C байдаг байна.

Цогтцэций суманд жилд дунджаар 76.7 мм хур тунадас ордог. Хур тунадасны жилийн явцыг авч үзэхэд зуны улиралд 52.7 мм буюу жилийн нийлбэр хур тунадасны 68 орчим хувь нь унадаг бол үлдсэн хувь нь зунаас бусад улирлуудад унадаг байна.

Салхины зонхлох чиглэлийн хувьд манай ерөнхий зонхилох чиглэл илэрдэг бөгөөд баруун хойноос нийт салхины чиглэлийн 38.8%, баруунаас 20.7%, баруунаас 9.4% давтагдалтай байдаг.

Салхины хурдны олон жилийн дундаж нь ойролцоогоор 5.1 м/с байдаг. Салхины хурдны жилийн явцаас авч үзвэл 4, 5 дугаар сард хамгийн их, харин хүйтний улиралд манай улсын нутагт төвтэй эсрэг циклон оршдог тул салхины хурд багасдаг боловч зарим жил 34 м/с хүрч шороон болон цасан шуурга шуурч байсан тохиолдол цөөнгүй.

3.2 Геоморфологи

Гадаргуугийн хувьд ерөнхийдөө нам уулс, жижиг толгод, талархаг гадаргуу зонхилох ба далайн түвшнээс дээш 1490-1590 м өргөгдсөн. Хамгийн өндөрлөг цэгүүд нь Таван толгойн талбайгаас баруун урагш орших Бага уул /1731.1 м/, зүүн хойно байх Майга улаан уул /1587.5 м/, чанх урагш орших Нэргүй өндөрлөг /1652.2 м/, зүүн урагш байх Таван толгой уул /1570 м/ зэрэг болно. Хамгийн нам цэгүүдэд Улаан нуур болон бусад нуур тойрмуудын хөндий орно. Голын хөндийнүүд нь ерөнхийдөө өргөргийн чиглэлтэй ба элсэрхэг, шаварлаг хурдсаар дүүргэгдсэн байдаг. Физик газар зүйн мужлалаар цөлийн ландшафттай говийн мужид хамаарах бөгөөд газар зүйн хэлбэр, гадаргуугийн хэв шинжээр цав толгод, ухаа гүвээт талын хэв шинжид багтана.

Гадаргуу нь гарал үүслийн шинж чанараа денудацийн буюу зөөгдлийн, структур-денудацийн, эрози-денудацийн буюу элэгдэл-зөөгдлийн, денудаци-хуримтлалын бүрдэлд хуваагддаг.

3.3 Ус зүй ба гидрогеологийн нөхцөл

Талбайн хэмжээнд байнгын урсгал ус байхгүй. Бороо их орсон үед хуурай сайр жалга нь түр зуурын урсгал устай болох ба уулс хоорондын хөндий, хотгоруудад түр зуурын давсархаг нуурууд үүсдэг. Уурхайн үерийн шуудуу, хөрсний овоолго, дэвсэлт хийж байгуулсан зам зэрэг антропоген байгууламжуудад хаагдан түр зуурын тогтонги ус үүсч бий болдог ба тус усыг уурхайн тоосыг бууруулахад өргөн хэрэглэж байна. Колдышева. Р.Я. нарын зохиосон гидрогеологийн 1:500 000 зурагт Улаан нуур хэмээх тойрмыг “шорвог устай нуур” гэж тэмдэглэсэн байдаг. Уг тойромд сүүлийн олон жилийн туршид ус хуримтлагдаагүй байсаар 2018 оны зуны дараалласан их аадар борооны үр дүнд эргээсээ хальж дүүрсэн байна. Уурхайчид Улаан нуурын ус хальж каррьер руу орж ирэх вий гэсэн айдас тухайн үед байсан. Гэсэн ч энэхүү их хэмжээний ус 2019 оны зуны халуунаар ууршиж алга болсон.

Таван толгойн ордын орчимд байнгын урсгал болоод тогтмол ус байхгүй учраас гадаргын ус хуурай сайрууд болон Улаан нуурт түр хугацаанд үүсч байсан, эс үүсч байсан, хуурай сайруудаар үерийн ус урсаж юмуу, ус тогтож байсан эсэх, хэрэв ус урсаж юмуу тогтож байсан бол хэдий хэмжээний урсац, тогтмол ус үүсч байсан талаар албан ёсны ямар нэгэн мэдээ сэлт байхгүй байна (2009).

Тавантолгой Цанхийн баруун болон Цанхийн зүүн уурхай тэлж Бортээгийн талбайд хөрсний овоолго байгуулж эхэлсэн цагаас Улаан нуур руу зүүн талаас цутгадаг урсгал хаагдах болсон байна. Ингэснээр 2018 оны зун улаан нуурын зүүн талд Улаан нуурын Бортээгийн отвал руу хүрдэг замын баруун талаар хангай газрын жижиг гол руугаа адил морфологитой урсгал ус үүсч улирлын турш байсан.

3.4 Хөрс

Хөрс газарзүйн мужлалтаар хөрс био-уур амьсгалын өргөргийн бүсчлэл бүхий Говийн мужийн Говийн цайвар бор, Цөлийн бор саарал хөрс бүхий 12-р тойрогт (Манлайн хөрсний тойрогт) багтана. Говийн цайвар бор зонхилон тархах бөгөөд урд хэсгээр Цөлийн бор саарал хөрстэй. Ерөнхий хөрсөн бүрхэвч нь доворхог хад чулуурхаг газрын гадаргын байдлаас шалтгаалж алаг цоог, хоршил зонхилно. Өндөрлөгдүү газраар нимгэн чулуурхаг, хотгордуу газраар ердийн Говийн цайвар бор хөрстэй. Лицензийн талбайн хойд хэсгээр нимгэн чулуурхаг хөрстэй байхад, урд хэсгийн хотгордуу газраар элсэрхэг дов ихтэй элэгдэл эвдрэлд амархан өртөмтгий сийрэг элсэн хөрс нилээд их талбай эзэлж байна. Хотгордуу газраар мараалаг хужирлаг шинжийн давсархаг хөрс хам бүрдэл үүсгэж бага зэрэг талбай эзэлнэ.

3.5 Ургамлан бүрхэвч

Өмнөговь аймгийн Цогтцэций сумын нутагт хамаарах бөгөөд цав толгод уулс зонхилсон, харьцангуй өндөр (д.т.д 1400-1600м) нутаг юм. Монгол орны ургамал-газарзүйн мужлалаар Иран Тураны Их мужийн Төв Азийн хээр цөлийн дэд мужийн Монголын хээр цөлийн хошууны Умард говийн цөлөрхөг хээрийн дэд хошууны Дорноговийн цөлөрхөг хээрийн тойрогт хамаарна.

3.6 Нийгэм, эдийн засаг

Өмнөговь аймаг нь 2022 оны байдлаар нийт 72,943 хүн бүртгэгдсэнээс Цогтцэций суманд 8599 хүн бүртгэгдсэн байна. Уурхайн талбайтай хамгийн ойр орших суурин газар нь Цогтцэций сум юм. Тус сум нь Монгол улсын өмнөд хилээс 240 км, аймгийн төвөөс 100 км, нийслэл Улаанбаатар хотоос 540 км-т алслагдсан бөгөөд өмнө талаараа Баян-Овоо, баруун талаараа Ханхонгор, хойд талаараа Цогт-Овоо, Дундговийн Өлзийт сумтай, зүүн талаараа Манлай сумтай тус тус хил залгана.

Хүснэгт № 2. 2022 оны хүн амын тоо

Үзүүлэлт	Өмнөговь аймаг	Цогтцэций сум
Хүн амын тоо	72943	8599
Эрэгтэй	36881	4390
Эмэгтэй	36062	4209
Өрхийн тоо	23712	2813

Өмнөговь аймаг нь 2022 оны байдлаар 2637 мян. тоо толгой мал тоологдсоноос Цогтцэций суманд 177.97 мян толгой мал тоологдсон байна.

Хүснэгт № 3. 2022 оны мал тоо

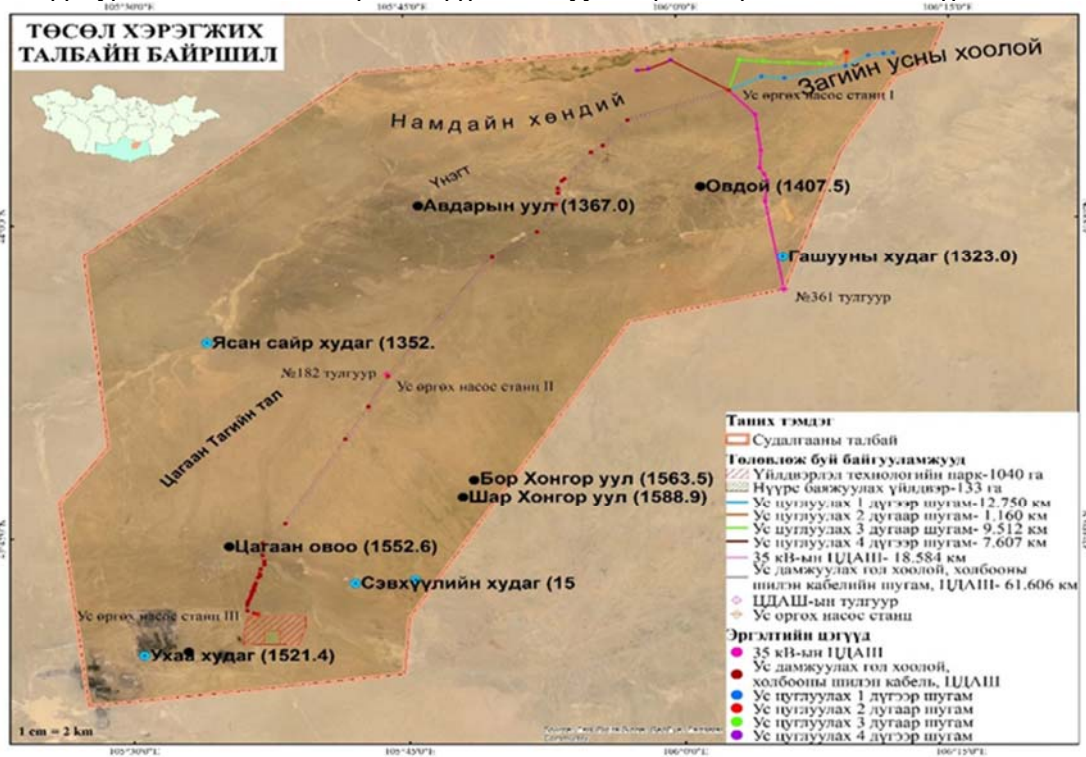
Аймаг, сум	Бүгд	Адуу	Үхэр	Тэмээ	Хонь	Ямаа
Өмнөговь	2637.33	112.45	34.76	164.77	675.72	1649.63
Цогтцэций	177.97	12.51	2.75	3.99	62.34	96.39

Цогтцэций сум нь Өмнөговь аймгийн 15 сум дотроо хамгийн бага буюу 700 гаруй га газар нутагтай. Түүний 16% нь ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлтэй. Үүнээс төрийн өмчит “Эрдэнэс Тавантолгой” ХК, “Тавантолгой” ХК, “Энержи Ресурс” ХК нь Тавантолгойн бүлэг ордод идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж байна. Эдгээр төсөл жилдээ 20 сая.тн нүүрс олборлон экспортлож байна. Мөн хөрс хуулалт, тээврийн үйл ажиллагаанд 20-30 туслан гүйцэтгэгч гэрээт компаниуд оролцон үйл ажиллагааны эрчимд нөлөөлж байдаг.

Мөн 2019 оноос Улаанбаатар хотыг утаагүй болгох ажлын хүрээнд 100 орчим хүнд даацын машинууд нүүрс тээвэрлэж, зам дагуу нутагладаг малчдын бэлчээрийг талхалж, тоосжилт үүсгэн, өдөр шөнөгүй тээвэр хийж байна. Мөн замын дагуух худаг усыг бохирдуулах, хог хаягдал үүсгэх, зогссон газраа засвар үйлчилгээ хийж тос тосолгооны материалын асгаралтыг үүсгэж нь байгаль орчинд маш их нөлөө үзүүлж байна.

3.7 Төслийн талбайн байршил

“Загийн усны хоолойн гүний усны ордоос “Эрдэнэс Тавантолгой” ХК-ийн НБУ хүртэл ус татах шугам хоолой” төсөл нь Улаанбаатар хотоос өмнө зүгт 425 км, аймгийн төв Даланзадгадаас зүүн зүгт 90 км, Цогтцэций сумын төвөөс зүүн хойш зүгт 65 км хүртэл зайд эхлэлийн цэг орших ба эхлэлийн цэгээс шулуунаар үргэлжлэн сумын төвөөс зүүн ба зүүн урагш 6 км зайд байрлах нүүрс баяжуулах үйлдвэрийн талбайд хүрнэ.

Зураг № 1. “Загийн усны хоолой” төслийн байршлийн зураг

4. ТӨСЛИЙН ГОЛ БА БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

ISO 14001:2016 байгаль орчны удирлагын тогтолцооны стандартын дагуу компанийн зүгээс байгаль орчны гүйцэтгэлийг сайжруулах зорилгоор байгаль орчны асуудлууд тэдгээрээс улбаатай байгаль орчны нөлөөллүүдийг тодорхойлж эрсдэлийн үнэлгээ хийсэн. Эрсдэлийн үнэлгээ нь байгаль орчны гол асуудлыг зөв таньж тодорхойлоход дөхөм болсноор компани байгаль орчны чиглэлээр хийх ажлын ач холбогдлын эрэмбэ дарааллыг тодорхойлон гаргав.

4.1 Эрсдэлийн үнэлгээг эрсдэлийн матриц

ISO 14001:2016 стандартын дагуу байгаль орчны гүйцэтгэлийн ач холбогдлын дарааллыг тодорхой болгох зорилгоор эрсдэлийн үнэлгээ хийсэн. Байгаль орчны асуудлыг тодорхойлж эдгээртэй холбоотой байгаль орчны нөлөөллийг тодорхойлсон. Нөлөөлөл тус бүрийн эрсдэлийн зэргийг тодорхойлсон

Хүснэгт № 4. Эрсдэлийн үнэлгээний матриц

Магадлал	Үр дагавар				
	ялимгүй	бага	дунд	их	гамшиг
I бараг болохгүй	L	L	M	H	H
II магад болохгүй	L	L	M	H	E
III болзошгүй	L	M	H	E	E
IV магад болох	M	H	H	E	E
V лавтай болох	H	H	E	E	E

Хүснэгт № 5. Магадлалын үнэлгээний шалгуур

Түвшин	Зэрэг	Тайлбар
I	Бараг болохгүй	Онцгой нөхцөлд эрсдэлтэй байж магадгүй (<5%)
II	Болохгүй байж магад	Заримдаа эрсдэлтэй байж магадгүй (5-20%)
III	Болзошгүй	Заримдаа эрсдэл үүснэ (20-50%)
IV	Магад болох	Бараг бүх нөхцөл эрсдэл үүсгэж болзошгүй (50-70%)
V	Лавтай болох	Бараг бүх нөхцөл эрсдэлтэй (70-100%)

Хүснэгт № 6. Үр дагаварын үнэлгээний шалгуур

Зэрэглэл	Уршиг	Эрсдэлд өртөгч ба эрсдэлийн тодорхойлолт		Уршигийг бууруулах арилгах шийдэл
		Хүн ам	Эд хөрөнгө	
I	Ялимгүй	Техноген нөлөө арилахад хор уршиг арилна	Хохирол үгүй	Тусгай шийдэл шаардлагагүй
II	Бага	Бүс нутагт хуримтлагдах нөлөөлөл бий болгож био орчинд стресс учруулна	Багавтар хохирол	Уламжлалт арга хэмжээ, одоогийн горимыг мөрдөх
III	Дунд	Урт хугацаанд дэлхийн дулааралд хувь нэмэр оруулна	Дунд зэрэг хохирол	Уламжлалт арга хэмжээ, одоогийн чанд горимыг мөрдөх, зохион байгуулалтын өндөр түвшинд ажиллах
IV	Их	Хуримтлагдах сөрөг нөлөө үүсгэж урт хугацаанд экологийн тэнцвэр алдагдана	Их хохирол	Орчин үеийн технологи, өндөр сонор сэрэмж, зохион байгуулалтын хоршил, Тодорхой хэмжээний хөрөнгө зардал шаардана
V	Гамшиг	Байгаль орчинд эргэж буцахааргүй уршиг учруулж экологийн тэнцвэрт байдал алдагдахад хүрнэ	Маш их хохирол	Орчин үеийн технологи, өндөр сонор сэрэмж, зохион байгуулалтын хоршил. Их хэмжээний хөрөнгө оруулалт шаардана

Хүснэгт № 7. Байгаль орчны асуудал, нөлөөлөл, эрсдэлийн үнэлгээний хүснэгт

Үйл ажиллагаа	Асуудал	Нөлөөлөл	Магадлал	ҮН		Хариу арга хэмжээ
				ҮД ¹	Э.Э. ²	
Кемп, барилгын ажил	Хог хаягдал үүсэх	Хөрсний бохирдол	4	1	II	Хог хаягдлын ангилан ялгалт
			3	1	I	Хогийн түр цэг байгуулах, ариутгал халдваргүйжүүлэлт
			3	2	II	Гэрээ байгуулах, хатуу хог хаягдлыг зөвшөөрөлтэй цэгт зайлуулах
			3	2	II	Бохир усыг зөвшөөрөлтэй газар нийлүүлэх
Машин тенхникийн хөдөлгөөн	Бэлчээрийн доройтол, салаа зам	Хөрсний эвдрэл	4	3	III	Зам талбайг усаар чийглэх
			4	3	III	Хөдөлгөөний хурдын хязгаарлалт,

¹ Үр дагавар: 1

² Эрсдэлийн зэрэглэл: I – Бага, II – Дунд, III – Өндөр, IV – Маш өндөр

			4	3	III	маршрутын замаар зорчуулах
	Дуу чимээний түвшин нэмэгдэх	Амьдрах орчин	4	3	III	Нөлөөллийн бүсийн айл өрхүүдийн амьжиргааг дэмжих, ажлын байраар хангах, техникийн дэмжлэг үзүүлэх
Ус хангамж /ахуй/			4	2	II	Усны хэрэглээний хяналт
Ус хангамж /барилга/	Ус ашиглах	Усны эх үүсвэр багасна	4	3	III	Ус ашиглуулах дүгнэлт, зөвшөөрөл, гэрээ, төлбөр гэх мэт
Барилга байгууламж, шугам хоолой	Зөвшөөрөлгүй ашиглах	ТТАМ нөөц, хууль зөрчих	4	4	V	Зөвшөөрөлтэй ААН-тэй гэрээ байгуулж ашиглах
	Нүх, ухаш үүсэх	Мал амьтан унах	3	2	III	ХАБ-н арга хэмжээг тогтмол хэрэгжүүлэх
Ажилчдын кемп	Зөвшөөрөлгүй ашиглах	Хөрс, газрын гадарга доройтох	4	3	IV	Орон нутгаас түр ашиглах зөвшөөрөл авах, гэрээ байгуулах

4.2 Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний гол зорилт, хамрах хүрээ

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний гол зорилго нь төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, түүнийг бууруулах, арилгах, төсөл хэрэгжих орчинд үүсэж болзошгүй сөрөг үр дагаврыг тогтмол хянаж байх явдал юм.

“Загийн усны хоолойн гүний усны ордоос “Эрдэнэс Тавантолгой” ХК-ийн НБҮ хүртэл ус татах шугам хоолой” төслийн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулахад “Байгаль орчныг хамгаалах тухай”, “Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай” хуулиуд, Монгол улсын Засгийн газрын 2013 оны 374 дүгээр тогтоолоор баталсан “Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний журам”, БОАЖЯ-ны сайдын 2019 оны 10-р сарын 29-ны өдрийн А-618 журмын 3 дугаар хавсралтаар баталсан “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам”-уудыг тус тус баримталснаас гадна байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний үр дүнд тулгуурласан болно.

Төлөвлөгөөний хүрээнд дараах арга хэмжээг хэрэгжүүлэхийг зорилт болгоно.

Үүнд:

- ISO 14001 байгаль орчны удирдлагын тогтолцооны элементүүдийг хэрэгжүүлэх;
- Байгаль орчны аудит, БОННУ-ний шаардлагуудыг биелүүлэх;
- Компанийн стратеги төлөвлөгөө, бизнес төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг хангах;
- Гэрээт байгууллагуудын байгаль орчны чиглэлээр хэрэгжүүлэх арга хэмжээг тодорхойлж, түүний гүйцэтгэлд хяналт тавих, аргагүйн зөвлөгөөгөөр хангаж ажиллах;
- Уурхайн үйл ажиллагааны талбайн хүрээнд байгаль орчны хуулийн нийцлийг хангуулахад анхаарч ажиллах;
- “Эрдэнэс Тавантолгой” ХК-ийн уурхайн хэмжээнд байгаль орчны бодлого, дүрэм, журмыг хэрэгжилтийг хангах;

- Тусгай зөвшөөрлийн талбайн хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллагын газар ашиглалтын байдалд хяналт тавьж төрийн болон хяналтын байгууллагуудад мэдээ хүргэх:
- БОМТ-нд оролцогч байгууллагуудын үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлэх байгаль орчны асуудлыг тодорхойлох:
- ОХШХ-нд талуудын оролцоог хангах, ил тод нээлттэй байх зарчмыг баримтлах:

5. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт № 8. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөний хүснэгт

Бүлэг	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Тоо хэмжээ	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж,	Нийт зардал ₮	Эрх зүйн баримт бичиг
5.1 Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах чиглэлээр							
5.1.1	Төсөл хэрэгжүүлэх үед тоосжилт үүсэх (Машин механизмын хөдөлгөөн, хөрсний элэгдэл, эвдрэл)	Төслийн талбайн автомашин, техникийн хурдны хязгаарыг мөрдүүлэх	Маршрутын зам	-	Төслийн хугацаанд	Үйл ажиллагааны зардал	Агаарын тухай хууль Агаарын чанар Техникийн ерөнхий шаардлага MNS4585:2016
5.1.2	Дуу чимээний түвшин нэмэгдэх	Төсөлд хэрэглэх машин техникүүдэд хэмжилт хийлгэж, шуугианы хэмжээ MNS 4599:2003 стандартын шаардлага хангаагүй машиныг засварлах, шинэчлэх	Төслийн талбайд	Жилд 2 удаа	Төслийн хугацаанд	Үйл ажиллагааны зардал	MNS 4599:2003 Авто тээврийн хөдлөх бүрэлдэхүүний эргономикийн үзүүлэлтүүд
5.2 Хөрсөн орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах чиглэлээр							
5.2.1	Нянгийн бохирдлоор хөрсний бохирдол үүсэх	Ариутгал халдваргүйжүүлэлтийн бодис цацах /хлорын шохой - Экополс/	Кемпүүдийн нүхэн жорлонд	3 ш	Төслийн хугацаанд	Үйл ажиллагааны зардал	MNS5850:2019 Хөрс бохирдуулагч бодисын ЗДХ
5.2.2	Хүний хөдөлгөөнөөр хөрс талхлагдах	Хөрсний элэгдэл эвдрэлээс сэргийлж явган хүний зам бий болгох, тохижилт хийх	Кемп орчим	3 ш	Төслийн хугацаанд	Үйл ажиллагааны зардал	Хөрс хамгаалах цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хууль
5.2.3	Машин техникийн тос масло, дизель түлш асгарч гоожисноос хөрс бохирдох	Хөрсийг химийн бодисоор бохирдуулах шатах тослох материалыг ил задгай асгахгүй байх, төмөр поошгинд цуглуулах	Машины зогсоол	3 ш	Төслийн хугацаанд	Үйл ажиллагааны зардал	MNS5850:2019 Хөрс бохирдуулагч бодисын ЗДХ
5.3 Газрын доорх усанд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах чиглэлээр							
5.3.1	Ашиглалтын явцад гүний усны түвшин буурах	Ус цуглуулах 14 худгийн ус ашиглуулах дүгнэлт гаргуулах	Гүний худаг	14 ш	Төсөл эхлэх үед	840,000	Усны тухай хууль

Бүлэг	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Тоо хэмжээ	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж,	Нийт зардал ₮	Эрх зүйн баримт бичиг
5.3.2	Ашиглалтын явцад гүний усны түвшин буурах	14 ш худгийн усны түвшин, ундаргыг хянах зорилгоор автомат түвшин хэмжигч суурилуулах, хяналтын системийг ашиглах	Гүний худаг	14 ш	Төсөл эхлэх үед	8,445,000	Усны тухай хууль
5.3.3	Нутгийн иргэдийн ашигладаг гүний худгууд ба гар худгуудын усны түвшин буурч, ундарга багасах	Нөлөөллийн бүсийн иргэдийн ашиглалтын худагт усны автомат түвшин хэмжигч суурилуулах, мониторинг хийх	Нөлөөллийн бүс	2 ш	Төслийн хугацаанд	Үйл ажиллагааны зардал	Усны тухай хууль
5.4 Ургамлан нөмрөгт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах чиглэлээр							
5.4.1	Ургамлын нөмрөг устах, дарагдах, нөлөөлөлд өртөж доройтох	Үйл ажиллагаа дууссаны дараа биологийн нөхөн сэргээлт хийх зорилгоор тухайн талбайн ургамлан бүрхэвч, зүйлийн бүрдэл, суурийн судалгаа хийх	Төслийн талбайд	Шинээр байгуулах	Жилд 1 удаа	-	Байгалийн ургамлын тухай Монгол улсын хууль, ЭТТ ХК-ийн дотоод журмууд Өнгөн хөрстэй ажиллах журам, Ховор, нэн ховор ургамлыг хамгаалах журмууд
5.5 Амьтны аймагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах чиглэлээр							
5.5.1	Машин механизм, хүний хөл хөдөлгөөн, дуу чимээнээс үүдэн амьтад амьдрах орчноосоо үргэх, түр хугацаанд амьдрах орчны хуваагдал үүсэх	Төслийн талбайн ойр орчмын амьтад ундаалдаг усны эх үүсвэрийг тогтоон, шөнө оройн цагаар ажиллахгүй байх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.	Төслийн талбайд	-	Жилд 1-2 удаа	2,000,000	Амьтны тухай хууль

Бүлэг	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Тоо хэмжээ	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж,	Нийт зардал ₮	Эрх зүйн баримт бичиг
5.5.2	Усны шугам хоолой болон барилга байгууламж барих явцад шавж, мэрэгч гэх мэт амьтдын төрөл зүйлийн амьдрах орчин өөрчлөгдөх	Үйл ажиллагаа явуулж буй газрын бүс нутгийн амьтдын хамгааллын талаар амьтны судалгаа хийнэ.	Төслийн талбайд	-	Жилд 1 удаа	3,000,000	Амьтны тухай хууль
НИЙТ						14,245,000	

6. ОРЧНЫ ТОХИЖИЛТ, НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт № 9. Орчны тохижилт, нөхөн сэргээлтийн менежментийн төлөвлөгөөний хүснэгт

Бүлэг	Нөхөн сэргээлтийн зорилт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Нийт зардал, сая ₮	Эрх зүйн баримт бичиг
6.1.1	Техникийн нөхөн сэргээлт	Шугам хоолойн трассын ухсан нүхийг булах, тэгшлэх, хэлбэршүүлэх, сум орон нутагт хүлээлгэн өгөх	Ус татах шугам хоолойн трасс дагуу	га	40	I-р улиралд	Үйл ажиллагааны зардал	MNS 5917:2008 Уул уурхайн үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт. Техникийн ерөнхий шаардлага
6.1.2	“Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөн	“Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд тариалал хийх, 2023 онд тарьсан модны арчилгаа усалгаа хийх	Шугам хоолойн трасс дагуу болон насос станц, худаг орчим	ш	2500	Төслийн хугацаанд	15,608,000	
6.1.3	Ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх	“Тонн баялаг-Нэг мод” хөтөлбөр	Төслийн талбай орчим	ш	1000	Төслийн хугацаанд	13,657,625	
НИЙТ							29,265,625	

7. ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт № 10. Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөөний хүснэгт

Бүлэг	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Зарцуулах зардал	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
8.1 Технологийн гаралтай ослоос урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр							
7.1.1	Машин техникээс асгаралт үүсч хөрс бохирдох тохиолдолд шаардлагатай арга хэмжээг авах, бохирдсон хөрсийг цэвэрлэх	Төслийн талбайд	-	Тухай бүрт	Үйл ажиллагааны зардал	Жилийн турш	MNS 5850:2019
7.1.2	Галын аюул болон бусад төрлийн анхааруулах тэмдэг, тэмдэглэгээг тоног төхөөрөмж, байгууламжуудад байрлуулах	Насос станц, хяналтын худгууд	Байршил	16	4,000,000	II улиралд	Галын аюулгүй байдлын тухай хууль
7.1.3	Хөдөлмөр хамгаалал болон болзошгүй осол, аюулаас урьдчилан сэргийлэх, осол аваарын үед авах арга хэмжээний төлөвлөгөө батлуулж ажилчдад сургалт орох	Төслийн ажилчдад	хүн	>50	Үйл ажиллагааны зардал	II улиралд	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль
7.1.4	Ажиллагсдыг хөдөлмөр хамгааллын хувцас хэрэгслээр бүрэн ханган ажиллуулах	Төслийн ажилчдад	Нийт ажилтан		Үйл ажиллагааны зардал	Жилийн турш	
НИЙТ					4,000,000		

8. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт № 11. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөний хүснэгт

Бүлэг	Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Тоо хэмжээ	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Зарцуулах зардал ₮	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
8.1.1	Ахуйн	Хөрсний бохирдол үүсэхээс сэргийлж ангилан ялгах хогийн сав байршуулах	Ажилдын хотхон, өргөх насос, гүний худгууд	-	1-р улиралд	Үйл ажиллагааны зардал	Хог хаягдлын тухай хууль "Аюултай хог хаягдлыг түр хадгалах, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, устгах болон бүртгэх, тайлагнах журам"
8.1.2		Хог хаягдал нийлүүлэх гэрээ байгуулах, гэрээний дагуу сумын төвийн хогийн цэг рүү ажилчдын ахуйн хэрэглээнээс гарсан энгийн хог хаягдлыг зайлуулах	Кемпийн үйл ажиллагаанаас гарсан хог хаягдал	-	Төслийн хугацаанд	1,995,000	
8.1.3		Орчны эрүүл ахуйг ханган ажиллаж 14-30 хоногт 1 удаа нийтийг хамарсан цэвэрлэгээ хийх	Төслийн талбай болон нөлөөллийн бүс		Сар бүр	Үйл ажиллагааны зардал	
8.1.4		Хатуу хог хаягдлыг салхинд хийсэж орчныг бохирдуулахааргүй тусгайлсан битүүмжлэл бүхий хогийн түр цэг байгуулах	Өргөх насос станц		1-р улиралд	5,000,000	
НИЙТ						6,995,000	

9. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР

Хүснэгт № 12. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийн төлөвлөгөөний хүснэгт

Бүлэг	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Давтамжийн тоо	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, ₮	Тайлбар	Баримтлах стандарт, арга, аргачлал
9.1 Агаарын чанар								
9.1.1	Аэрозол: PM2.5, PM10, нийт тоосонцор	Төслийн талбай Ажилтны амрах хотхон Хяналтын цэг: Грийн цэнтр	4 ба 8-р сард	2	80,000	480,000	-	Агаар мандал. Хот суурин газрын агаарын чанарыг хянах журам. MNS 0017-2-3-16 : 1988 Агаар мандал. Агаарын
9.1.2	Хийн төлөвт агаар бохирдуулагчийн шинжилгээ		8-р сард	1	62,000	372,000	-	

9.1.3	Дуу чимээний хяналт		4 ба 8-р сард	2	80,000	480,000	-	Бохирдуулах бодисыг тодорхойлох аргад тавих ерөнхий шаардлага. MNS 3113 : 1981
9.2 Усны чанар								
9.2.1	Усны хими, физикийн ерөнхий шинжилгээ	14 худаг	4 ба 8-р сард	2	37,500	1,050,000	-	Ундны усны эсвэл ахуйн шаардлага, чанар, аюулгүй байдлын үнэлгээ, MNS 900:2010 Усны чанар. Усны дээжлэлт. Ундны ус, хүнс болон ундаа үйлдвэрлэхэд хэрэглэх уснаас дээж авах хөтөлбөр боловсруулах. MNS5667-5:2001.
9.2.2	Худгуудын усны бактериологийн шинжилгээ	14 худаг	4 ба 8-р сард	2	58,000	1,624,000	-	
9.3 Хөрсөн бүрхэвч								
9.3.1	Хөрсний агрохимийн үзүүлэлт	5 цэгээс	4 ба 8-р сард	2	25,000	250,000	-	Шинжилгээний дээж авахад тавигдах ерөнхий шаардлагууд. MNS 3298 – 90
9.3.2	Ерөнхий хими, физик	5 цэгээс	4 ба 8-р сард	2	25,000	250,000	-	
9.3.3	Хөрсөн дахь хүнд металл	3 цэгээс	8 сард	1	30,000	300,000	-	
9.4 Ургамлан нөмрөг								
9.4.1	Ургамлын мониторинг, бичиглэл	3 цэгт	8-р сард	1	-	500,000	-	Байгалийн ургамлын тухай хууль, Ургамал хамгааллын тухай хууль MNS5918:2008

9.5 Амьтны аймаг								
9.5.1	Амьтны мониторинг судалгаа	3 байрлалд	4 ба 8-р сард	2	-	701,500	-	Амьтны тухай хууль
НИЙТ						6,007,500		

10. УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төслийн үйл ажиллагааны туршид байгаль орчинд хамгийн бага сөрөг нөлөөтэйгөөр үйл ажиллагаа явуулах, төслөөс үзүүлж байгаа сөрөг нөлөөллүүдийг бууруулах, арилгах, байгаль орчныг хамгаалах арга хэмжээ авч ажиллах үүргийг төсөл хэрэгжүүлэгчийн удирдлага хүлээнэ. Зохион байгуулалтын арга хэмжээний зардлыг дор тусгав.

Хүснэгт № 13. Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө ба зардалын хүснэгт

Бүлэг	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Хариуцах эзэн
10.1	БОМТ-ний барьцаа хөрөнгө байршуулах	2024 оны БОМТ	Үйл ажиллагааны зардал	Жил бүрийн 11-12 дугаар сард	Байгаль орчны асуудал хариуцсан нэгж
10.2	Жил бүрийн “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө”-г боловсруулж, байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаар батлуулах	2024 оны БОМТ	Үйл ажиллагааны зардал	Жил бүрийн эхний улиралд багтаан	Байгаль орчны асуудал хариуцсан нэгж
10.3	Тухайн жилийн БОМТ-ний биелэлтийн тайланг ажлын хэсгээр дүгнүүлэх	2024 оны БОМТ-ний биелэлтийн тайлан	Үйл ажиллагааны зардал	Тухайн жилийн 12-р сард багтаан	Байгаль орчны асуудал хариуцсан нэгж

Бүлэг	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Хариуцах эзэн
10.4	Төслийн барилга угсралтын ажил дуусгавар болох үед түр кемпийн газрыг чөлөөлүүлж хүлээн авах, сум орон нутагт хүлээлгэн өгөх	Туслан гүйцэтгэгч байгууллагуудын амрах хотхон	875,000	10-р сард	Орон нутгийн мэргэжилтэн, Байгаль орчны асуудал хариуцсан нэгж

11. НӨЛӨӨЛЛИЙН БҮСИЙН ОРШИН СУУГЧДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт № 14. БОМТ-ний хэрэгжилтийг тайлагнах хуваарийн хүснэгт

Бүлэг	БОХТ-ний биелэлтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацаа	Нийт зардал, сая ₮	Хариуцах ажилтан	Зохион байгуулах газар
11.1	Багийн иргэд	Олон нийтийн уулзалт, хэлэлцүүлэг зохион байгуулах	БОМТ-ний биелэлтийг танилцуулах	Улирал бүр	Үйл ажиллагааны зардал	БОУБХ	Багийн төвүүдэд
11.2	Нөлөөллийн бүсийн иргэд, сумын удирдлага, мэргэжилтэн	Олон нийтийн уулзалт, хэлэлцүүлэг зохион байгуулах	БОМТ-ний биелэлтийг танилцуулах	11 сар 01-ний дотор	1,125,000	БОУБХ	Цогтцэций сум
НИЙТ					1,125,000		

12. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ТӨСӨВ

Хүснэгт № 15. Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний төсвийн хүснэгт

№	БОМТ ангилал	Төсөв, мян₮
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ	14,245,000
2	Орчны тохижилт, нөхөн сэргээлт	29,265,625
3	Түүх соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээ	-
4	Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	4,000,000
5	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	6,995,000
6	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	6,007,500
7	Удирдлага, зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	875,000
8	Оршин суугч, оролцогч талуудад тайлагнах төлөвлөгөө	1,125,000
Нийт		62,513,125

13. ГҮЙЦЭТГЭЛИЙН ШАЛГУУР

Тухайн ажилд шаардагдах хөрөнгө зардал, нөөц, цаг хугацаа, сөрөг нөлөөллийн эрсдэлийн үнэлгээнд тулгуурлан ач холбогдолын эрэмбэ зохиож эзлэх жинг тодорхойлсон болно.

Бүлэг	Бүлгийн нэр	Төлөвлөсөн ажил	Шалгуур	Эзлэх жин
5. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө				
5.1.1	Агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах чиглэлээр	Төслийн талбайн автомашин, техникийн хурдны хязгаарыг мөрдүүлэх	Автомашин, техникийн хурдны хязгаарыг мөрдүүлэн ажилласан байна.	2
5.1.2		Төсөлд хэрэглэх машин техникүүдэд хэмжилт хийлгэж, шуугианы хэмжээ MNS 4599:2003 стандартын шаардлага хангаагүй машиныг засварлах, шинэчлэх	Дуу шуугианы хэмжилтийг жилд 2-оос багагүй хийж 5-аас багагүй техникт засвар үйлчилгээ хийсэн байна.	3
5.2.1	Хөрсөн орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах чиглэлээр	Нянгийн бохирдлоор хөрсний бохирдол үүсэхээс сэргийлэх	3-аас багагүй нүхэн жорлонд ариутгал халдваргүйтгэлийг байнга авч хэрэгжүүлнэ.	2
5.2.2		Хөрсний элэгдэл эвдрэлээс сэргийлж явган хүний зам бий болгох, тохижилт хийх	3-н ажилтны хотхонд явган хүний зам талбайг хийж тохижуулна.	2
5.2.3		Хөрсийг химийн бодисоор бохирдуулах шатах тослох материалыг ил задгай асгахгүй байх, төмөр поошгинд цуглуулах	Зөрчилгүй ажилласан байна.	1
5.3.1	Газрын доорх усанд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах чиглэлээр	Ус цуглуулах 14 худгийн ус ашиглуулах дүгнэлт гаргуулах	Ус ашиглах дүгнэлтийг хуулийн хугацаанд гаргуулсан байна.	1
5.3.2		14 ш худгийн усны түвшин, ундаргыг хянах зорилгоор автомат түвшин хэмжигч суурилуулах, хяналтын системийг ашиглах	Бүх худгуудад усны түвшин хэмжигч суурилуулсан байна.	2

5.3.3		Нөлөөллийн бүсийн иргэдийн ашиглалтын худагт усны автомат түвшин хэмжигч суурилуулах, мониторинг хийх	2 малчны худагт автомат түвшин хэмжигч бага оврын багаж суурилуулна. Хэрэв худалдан авалт хийгдэхгүй бол гар түвшин хэмжигчээр сар бүр хэмжинэ.	2
5.4.1	Ургамлан нөмрөгт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах чиглэлээр	Үйл ажиллагаа дууссаны дараа биологийн нөхөн сэргээлт хийх зорилгоор тухайн талбайн ургамлан бүрхэвч, зүйлийн бүрдэл, суурийн судалгаа хийх	Ургамлын судалгааг төслийн талбайн хэмжээгээр хийж гүйцэтгэсэн байна.	3
5.5.1	Амьтны аймагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах чиглэлээр	Төслийн талбайн ойр орчмын амьтад ундаалдаг усны эх үүсвэрийг тогтоон, арчлан хамгаалах арга хэмжээ авах, Шөнө оройн цагаар ажиллахгүй байх	Шөнө оройн цагаар хүнд машин механизм ажиллуулахгүй байна.	1
5.5.2		Амьтны мониторинг судалгаа хийх	Жилдээ 2 удаа амьтны мониторинг хийнэ	1
				20
6. Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө				
6.1.1	Техникийн нөхөн сэргээлт	Шугам хоолойн трассын ухсан нүхийг булах, тэгшлэх, хэлбэршүүлэх, сум орон нутагт хүлээлгэн өгөх	Сум орон нутагт актаар бүрэн хүлээлгэн өгсөн байна.	10
6.1.2	“Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөн	Модлог ургамал тариална.	2500 ширхэг мод тарьна.	10
6.1.3	Ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх	“Тонн баялаг-Нэг мод” хөтөлбөр	1000 ширхэг мод тарьна.	10
				30
7. Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө				
7.1.1		Машин техникээс асгаралт үүсч хөрс бохирдох тохиолдолд шаардлагатай арга хэмжээг авах, бохирдсон хөрсийг цэвэрлэх	Хөрс бохирдуулахгүй байх бүх нөхцлийг бүрдүүлэн ажилласан байна.	5
7.1.2	Технологийн гаралтай ослоос урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр	Галын аюул болон бусад төрлийн анхааруулах тэмдэг, тэмдэглэгээг тоног төхөөрөмж, байгууламжуудад байрлуулах	Галын аюулын багаж хэрэгслийг хангалттай хэмжээгээр байршуулна.	5
7.1.3		Хөдөлмөр хамгаалал болон болзошгүй осол, аюулаас урьдчилан сэргийлэх, осол аваарын үед авах арга хэмжээний төлөвлөгөө батлуулж ажилчдад сургалт орох	2-ээс доошгүй удаа сургалт, зааварчилгаа өгсөн байна.	5
7.1.4		Ажиллагсдыг хөдөлмөр хамгааллын хувцас хэрэгслээр бүрэн ханган ажиллуулах	Ажилтан бүрийг НБХХ-ээр бүрэн хангасан байна.	5
				20

8. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө				
8.1.1		Хөрсний бохирдол үүсэхээс сэргийлж ангилан ялгах хогийн сав байршуулах	Хог хаягдал ангилан ялгах савыг хангалттай хэмжээгээр байрлуулсан байна.	3
8.1.2	Ахуйн хог хаягдал	Хог хаягдал нийлүүлэх гэрээ байгуулах, гэрээний дагуу сумын төвийн хогийн цэг рүү ажилчдын ахуйн хэрэглээнээс гарсан энгийн хог хаягдлыг зайлуулах	Сумын эрх бүхий хог хаягдал хүлээн авах, тээвэрлэх байгууллагатай гэрээ хийж, гэрээний үндсэн дээр нийлүүлж төлбөрийг тухай бүрт төлнө.	3
8.1.3		Орчны эрүүл ахуйг ханган ажиллаж 14-30 хоногт 1 удаа нийтийг хамарсан цэвэрлэгээ хийх	Бүх нийтийн их цэвэрлэгээг хуваарийн дагуу тогтмол хийж гүйцэтгэнэ.	2
8.1.4		Хатуу хог хаягдлыг салхинд хийсэж орчныг бохирдуулахааргүй тусгайлсан битүүмжлэл бүхий хогийн түр цэг байгуулах	Хог хаягдлын түр талбайг хөрсөнд нөлөөлөл үзүүлэхгүй байхаар зохион байгуулж хийнэ.	2
				10
9. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр				
9.1.1	Агаарын чанар	Аэрозол: PM2.5, PM10, нийт тоосонцор	Жилд 2 удаа хэмжилтийг хийж гүйцэтгэсэн байна.	1
9.1.2		Хийн төлөвт агаар бохирдуулагчийн шинжилгээ	Жилд 1 удаа буюу намрын улиралд хэмжилт хийсэн байна.	1
9.1.3		Дуу чимээний хяналт	Жилд 2 удаа буюу намар, өвлийн улиралд хэмжилт хийсэн байна.	1
9.2.1	Усны чанар	Усны хими, физикийн ерөнхий шинжилгээ	14 худагт жилд 2 удаа шинжилгээ хийлгэсэн байна.	1
9.2.2		Худгуудын усны бактериологийн шинжилгээ	14 худагт жилд 2 удаа шинжилгээ хийлгэсэн байна.	1
9.3.1	Хөрсөн бүрхэвч	Хөрсний агрохимийн үзүүлэлт	5 цэгээс жилд 2 удаа	1
9.3.2		Ерөнхий хими, физик	5 цэгээс жилд 2 удаа	1
9.3.3		Хөрсөн дэхь хүнд метал	3 цэгээс жилд 1 удаа	1
9.4.1	Ургамлан нөмрөг	Ургамлын мониторинг	Жилд 2 удаа 3 цэгт хийнэ.	1
9.5.1	Амьтны аймаг	Амьтны мониторинг	Жилд 2 удаа 3 байрлалд хийнэ.	1
				10
10. Удрдлага, зохион байгуулалтын төлөвлөгөө				
10.1	БОМТ-ний барьцаа хөрөнгө байршуулах		БОМТ-ний барьцаа хөрөнгийг 100 хувь байршуулсан байна.	2
10.2	Жил бүрийн “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө”-г боловсруулж, байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагаар батлуулах		БОМТ-г БОАЖЯ-аар батлуулсан байна.	1
10.3	Тухайн жилийн БОМТ-ний биелэлтийн тайланг ажлын хэсгээр дүгнүүлэх		БОМТ-г Өмнөговь аймгийн БОАЖГ-аар дүгнүүлсэн байна.	1

10.4	Төслийн барилга угсралтын ажил дуусгавар болох үед түр кемпийн газрыг чөлөөлүүлж хүлээн авах, сум орон нутагт хүлээлгэн өгөх	Туслан гүйцэтгэгч байгууллагуудын амрах хотхоны газрыг муи орон нутагт хүлээлгэн өгсөн байна.	1
			5
11. Нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө			
11.1	Багийн иргэд	Багийн иргэдэд БОМТ-ний хэрэгжилтийг тайлагнасан байна.	2.5
11.2	Нөлөөллийн бүсийн иргэд, сумын удирдлага, мэргэжилтэн	Төслийн үйл ажиллагааны талаар нөлөөллийн бүсийн иргэдэд танилцуулсан байна.	2.5
			5
			100